

Številka: Up-530/14-28

Datum: 2. 3. 2017

ODLOČBA

Ustavno sodišče je v postopku odločanja o ustavni pritožbi Slovenske demokratske stranke, Ljubljana, ki jo zastopa Odvetniška družba Matoz, o. p., d. o. o., Koper, na seji 2. marca 2017

odločilo:

Sodba Višjega sodišča v Ljubljani št. I Cp 313/2013 z dne 24. 4. 2013 se v delu, ki se nanaša na odločitev o zahtevku za javno opravičilo in na njej akcesorno odločitev o stroških, razveljavi. Zadeva se v tem delu vrne Višnjemu sodišču v Ljubljani v novo odločanje.

OBRAZLOŽITEV

A.

1. Višje sodišče je z izpodbijanim delom sodbe spremenilo sodbo sodišča prve stopnje, tako da je zavrnilo tožbeni zahtev, s katerim je pritožnica (v pravdi tožnica) terjala, naj se ji toženka (družba Delo, Časopisno in založniško podjetje, d. o. o., Ljubljana) javno opraviči za svoje navedbe, da je denar iz Patrie končal pri njej, tako da objavi opravičilo v časopisu Delo. Pritožnica je tožbo utemeljevala z argumentom, da je toženka v članku z naslovom "Denar od Patrie ni končal pri Janezu Janši, temveč v njegovi stranki SDS" nedopustno posegla v njen ugled z naslednjimi zapisi: (i) "Denar iz Patrie ni končal pri Janezu Janši, temveč v njegovi stranki SDS"; (ii) "O tem imamo ogromno podatkov," je finski preiskovalec Kaj Erik Björqvist odločno odgovoril na naše vprašanje, ali v tem trenutku oziroma v tej fazi preiskave razpolaga z dovolj gradiva, da lahko z gotovostjo reče, da se je denar iz finskega nacionalnega podjetja Patria ob nakupu njegovih osemkolesnikov stekel v našo nekdanjo največjo koalicijsko stranko SDS. Resno in

izrecno je odgovoril: "Da."; in (iii) "... (denimo, koliko denarja je Patria 'poslala' v SDS) ...". Pritožnica je trdila, da vsebuje članek (že v naslovu) neresnične trditve o dejstvih, kajti brez možnosti dvoma ji pripisuje nezakonito ravnanje – prejem podkupnine, ob tem pa edini v članku navedeni vir Björqvist zanika, da bi podal izjavo, kakršno mu pripisuje članek. Sodišče je obrazložilo, da je navedba, ki predstavlja naslov članka, pomensko tako odprta, da ne omogoča zaključka o njeni nedopustnosti, kajti ta naslov ne pomeni izrecnega in neposrednega očitka storitve nezakonitega dejanja in sam zase ne vsebuje jasnega in enoznačnega sporočila. Zato je vsebino naslova presojalo v kontekstu celotnega članka. Po presoji sodišča članek kot celota povprečnemu bralcu ne sporoča, da je pritožnica storila nezakonito ali celo kaznivo dejanje, ampak mu pušča prostor za kritično oceno o njegovi dejanski teži in sporočilu v luči navedbe o ugotovitvah preiskave, ki poteka na Finskem. Pač pa more po oceni sodišča pomeniti poseg v ugled pritožnice novinarjev zapis o tem, da je finski kriminalist na vprašanje, ali policija razpolaga z dovolj gradiva, da lahko z gotovostjo reče, da je denar iz Patrie stekel k pritožnici, odločno odgovoril, da imajo o tem ogromno podatkov, ter da je resno in izrecno odgovoril: "Da." Impliciral naj bi namreč nezakonito financiranje pritožnice kot politične stranke in prejem denarne koristi kot odmeno za odločitve, da je država za nakup osemkolesnikov izbrala finsko podjetje. Ker pomeni navedeni zapis izkrivljeno oziroma predrugačeno sporočilo tega, kar je finski preiskovalec v resnici povedal novinarju, po oceni sodišča nedopustno posega v ugled pritožnice. Po ugotovitvah sodišča je namreč preiskovalec novinarju povedal, da imajo veliko podatkov o tem, da je denar iz Patrie končal v Republiki Sloveniji in da je pretok denarja iz Patrie k pritožnici ena od glavnih smeri preiskave. Ne bi pa naj novinarju dejal, da imajo dovolj dokazov, da lahko z gotovostjo potrdijo tak sklep. Objavljena izjava tako po oceni sodišča napelje k sklepu, da je zbranih dovolj dokazov za zaključek, da je pritožnica v zvezi s sklenitvijo posla med državo in Patrio od tega podjetja prejela denar, medtem ko iz izjave preiskovalca jasno izhaja, da je stekanje denarja k pritožnici teza preiskovalcev, ki je "(še) ne morejo potrditi (niti ovreči)". Za to preureditev preiskovalčeve izjave naj ne bi moglo biti upravičenega interesa, ki bi izključeval nedopustnost posega v pritožničin ugled. Zahtevke za objavo zahtevanega javnega opravičila je sodišče zavrnilo zato, ker je ocenilo, da pomeni prestrogo sankcijo. Obrazložilo je, da se opravičilo omejuje na navedbo iz naslova članka, ki je pomensko odprt in ne enoznačen, zato ni mogoč zaključek, da sam zase pomeni neresnično trditev oziroma da sam zase nedopustno krni ugled. Pomen, ki ga je naslovu pred tem pripisalo prvostopenjsko sodišče, namreč da gre za trditev o hudi kršitvi zakonskih norm in o protipravnem ravnanju, je po presoji Višjega sodišča le eden od možnih pomenov. Opravičilo, kakršno je zahtevala pritožnica, naj bi tako vključevalo tako nedopusten pomen naslova kot tiste pomene, katerih nedopustnost ni bila ugotovljena. S tem v zvezi je sodišče dodalo, da (ne)resničnost trditve, ali je bila storjena kršitev pravil o financiranju političnih strank, ni bila predmet pravde, prav tako v pravdi ni bilo dokazano, da članek ne daje nobene podlage za vzpostavitev povezave med Patrio in pritožnico v naslovu članka.

2. Pritožnica trdi, da je sodišče kršilo 2., 14., 22., 23., 25. in 35. člen Ustave. Ne strinja se s stališčem sodišča o pomenu naslova članka in poudarja, da se naslov glasi "Denar iz Patrie ni končal pri Janezu Janši, temveč pri njegovi stranki SDS". Opozarja, da je

sodišče navedlo, da podnaslov in odebeljeni uvod izločata razumno možnost razlage, da gre za očitek storitve nezakonitega dejanja, čeprav se je strinjalo, da naslov članka implicira nezakonito financiranje pritožnice, nato pa je kljub temu zaključilo, da navedba z opisano vsebino ne posega v pritožničin ugled. Po pritožničinem prepričanju je novinar objavil neresnično informacijo, v resničnost katere tudi ni imel podlage verjeti. S tem naj bi pritožnici očital enega najbolj zavržnih nezakonitih dejanj v politiki, to je koruptivnost, in članek naslovil s trditvijo, ki povprečnemu bralcu ne pušča nikakršnega dvoma o obstoju nezakonitih dejanj. Toženka naj bi tako nedvomno ravnala protipravno ter posegla v pritožničino čast in dobro ime. Pomen naslova članka po mnenju pritožnice nikakor in v nobenem primeru ne more biti pomensko odprt, temveč za povprečnega bralca pomeni, da je pritožnica dobila denar od Patrie, torej podkupnino. Zato naj bi sodišče z zavrnitvijo zahtevka za objavo opravičila kršilo 14., 22., 23., 25. in 35. člen Ustave. Pri presoji toženkinega nedopustnega ravnanja naj ne bi upoštevalo ravnovesja med pritožničino pravico do ugleda in toženkino svobodo izražanja. Pritožnica poudarja, da je imel novinar z vidika varstva osebnostnih pravic iz 35. člena Ustave dolžnost omejiti svojo svobodo izražanja, kajti za zapise v članku ni imel dejanske podlage v svojih virih, temveč si je z namenom večje branosti privoščil zapis trditev, ki niso resnične in vsebujejo zelo hude obtožbe. S tem ko se je sodišče strinjalo, da bi toženka članek lahko nasloвила drugače in da je članek mogoče razumeti tudi tako, kot je trdila pritožnica, nato pa je presodilo, da toženka ni ravnala protipravno, je po oceni pritožnice povsem spregledalo 35. člen Ustave in sploh ni opravilo tehtanja med pritožničino pravico do varstva osebnostnih pravic in svobodo izražanja toženke. Poleg tega naj bi odstopilo od sodne prakse, ne da bi to obrazložilo, saj naj bi odločilo drugače kot Vrhovno sodišče, ki je v dveh sodbah ugotovilo protipraven poseg v osebnostne pravice z objavo lažne informacije oziroma neresničnih žaljivih dejstev. Nepravilno in absurdno stališče pritožbenega sodišča, da pomeni objava opravičila z zahtevano vsebino prehudu sankcijo, po trditvah pritožnice krši tudi njeni pravici do sodnega varstva in do pravnega sredstva.

3. Senat Ustavnega sodišča je 31. 3. 2016 s sklepom št. Up-530/14 ustavno pritožbo sprejel v obravnavo. O tem je skladno s prvim odstavkom 56. člena Zakona o Ustavnem sodišču (Uradni list RS, št. 64/07 – uradno prečiščeno besedilo in 109/12 – v nadaljevanju ZUstS) obvestil Višje sodišče v Ljubljani, skladno z drugim odstavkom istega člena ZUstS pa je ustavno pritožbo poslal v odgovor nasprotni stranki iz pravnega postopka (toženki).

4. Toženka utemeljuje, zakaj izpodbijana sodba ne krši nobene od človekovih pravic in načel, na katere se sklicuje pritožnica. V zvezi z zatrjevano kršitvijo pravice do zasebnosti in osebnostnih pravic iz 35. člena Ustave opozarja na velik pomen svobode izražanja novinarjev. Toženka soglaša z argumenti sodišča o večpomenskosti naslova in ocenjuje, da bi šlo za nedopustno okrnitev ugleda le, če bi pritožnica dokazala nedopustnost vseh mogočih pomenov naslova. Pritožnica naj tudi ne bi uspela dokazati neresničnosti vsebine spornega naslova, kajti sodišče je zapisalo, da ni bilo dokazano, da članek ne daje nobene podlage za vzpostavitev povezave med Patrie in pritožnico v naslovu članka, in da neresničnost trditve o kršitvi pravil o financiranju političnih strank ni bila predmet

pravde. Toženka je prepričana, da je sodišče v koliziji pravic iz 39. in 35. člena Ustave pravilno namenilo prednosti prvi. Pri tem naj nobeni od zakonskih določb ne bi dalo vsebine, ki bi bila v nasprotju s kakšno človekovo pravico ali temeljno svoboščino, temveč naj bi odločilo skladno s stališči Ustavnega sodišča (iz odločb oziroma sklepov: št. Up-2940/07 z dne 5. 2. 2009, Uradni list RS, št. 17/09, in OdlUS XVIII, 62, št. U-I-172/94 z dne 9. 11. 1994, Uradni list RS, št. 73/94, in OdlUS III, 123, št. Up-91/02 z dne 12. 3. 2004 in št. Up-584/12 z dne 22. 5. 2014, Uradni list RS, št. 42/14, in OdlUS XX, 34) in Evropskega sodišča za človekove pravice (v nadaljevanju ESČP).

5. Pritožnica zavrača toženkina stališča iz odgovora na ustavno pritožbo.

B.

Izhodišče presoje

6. Pritožnica med drugim trdi, da je sodišče kršilo njeno iz 35. člena Ustave izvirajočo pravico do ugleda, ker je ni ustrezno uravnovesilo s pravico nasprotne stranke do svobode izražanja, zagotovljeno z 39. členom Ustave. Iz ustavne pritožbe je med drugim mogoče izluščiti, da naj bi sodišče to storilo z neustreznim ovrednotenjem pomena naslova članka. Ta po pritožničinem prepričanju namreč za povprečnega bralca pomeni, da je pritožnica dobila denar od Patrie, kar je očitok koruptivnosti, v politiki enega najbolj zavržnih nezakonitih dejanj. Novinar naj bi s tem objavil neresnično informacijo, v njeno resničnost pa naj tudi ne bi imel podlage verjeti. Vir (finski preiskovalec), na katerega se je skliceval novinar, naj namreč po ugotovitvah sodišča ne bi posredoval takih informacij, temveč naj bi toženkin novinar vsebino preiskovalčevih izjav brez upravičenega razloga izkrivil.

7. Da prvi odstavek 39. člena Ustave varuje ustavno pravico pravne osebe – izdajateljice časopisa – do svobodnega izražanja s tiskom, s čimer se obenem uresničuje demokratična pravica javnosti do obveščenosti o zadevah javnega pomena, je v ustavnosodni presoji povsem jasno in ustaljeno stališče. Do tega, ali iz Ustave izhaja ustavna pravica pravne osebe – politične stranke – do ugleda, se Ustavno sodišče še ni vsebinsko opredelilo. Glede na pritožnične očitke je torej treba presoditi, ali taka ustavna pravica politične stranke obstaja, in če obstaja, ali jo je sodišče ustavnopravno sprejemljivo zavarovalo.

O ustavni pravici politične stranke do varstva ugleda

8. Ustava v 35. členu zagotavlja nedotakljivost človekove telesne in duševne celovitosti, varstvo njegove zasebnosti in osebnostnih pravic. Ustaljeno stališče Ustavnega sodišča je, da med človekove pravice, ki so kot osebnostne pravice varovane s to ustavno določbo, spada tudi pravica posameznika (fizične osebe) do varstva časti in dobrega

imena oziroma ugleda.¹ Pri tem Ustavno sodišče večkrat poudarja povezanost osebnostnih pravic s človekovo pravico do osebnega dostojanstva iz 34. člena Ustave: "Pravica do osebnega dostojanstva posamezniku zagotavlja priznanje njegove vrednosti, ki mu gre kot človeku in iz katere izvira njegova sposobnost samostojnega odločanja. Iz te človekove lastnosti pa izvira tudi jamstvo osebnostnih pravic." (10. točka obrazložitve odločbe št. U-I-226/95 z dne 8. 7. 1999, Uradni list RS, št. 60/99, in OdiUS VIII, 174, 6. točka obrazložitve odločbe št. Up-584/12 in 9. točka obrazložitve odločbe št. Up-1128/12 z dne 14. 5. 2015, Uradni list RS, št. 37/15.) V slovenskem pravnem prostoru imata pojma čast in dobro ime (oziroma ugled) ustaljen pomen, ki se prekriva s splošnim jezikovnim pomenom teh besed.² Tako sodna praksa civilnih sodišč³ kot teorija⁴ pojem čast razumeta kot posameznikovo lastno (subjektivno) občuteno vrednost, dobro ime oziroma ugled (ali tudi objektivno čast) pa kot vrednost, ki jo ima posameznik navzven, v očeh družbe, torej kot njegovo družbeno dojetje veljavo.⁵ Pravica do osebnega dostojanstva iz 34. člena Ustave in jamstvo osebnostnih pravic iz 35. člena Ustave tako skupaj varujeta posameznikovo pravico, da se mu prizna vrednost, ki jo ima kot človek, in vrednost, ki jo je pridobil z legitimnim razvojem svoje osebnosti.⁶ Kot je bilo že rečeno, se Ustavno sodišče še ni vsebinsko opredelilo do tega, ali uživajo ustavnopravno varstvo osebnostne pravice do časti in dobrega imena oziroma ugleda pravne osebe in med njimi posebej tudi politične stranke.

9. Ustavno sodišče je v odločbi št. U-I-40/12 z dne 11. 4. 2013 (Uradni list RS, št. 39/13, in OdiUS XX, 5) sprejelo nekatera splošna izhodišča o ustavnih pravicah pravnih oseb. Skladno z njimi je ustavno varstvo pravnih oseb odvisno od tega, ali se posamezne ustavne pravice glede na svojo vsebino in naravo lahko nanašajo na pravno osebo. Če gre za tak primer,⁷ potem so pravne osebe deležne varstva ustavnih pravic, to varstvo pa

¹ Tudi ESČP varstvo ugleda pojmuje kot sestavni del pravice do zasebnega življenja iz 8. člena Konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin (Uradni list RS, št. 33/94, MP, št. 7/94 – v nadaljevanju EKČP), glej C. Grabenwarter, *European Convention on Human Rights: Commentary*, v. C. H. Beck [etc.], München 2014, str. 220–221.

² Slovar slovenskega knjižnega jezika (A. Bajec in drugi (ur.), DZS, Ljubljana 1998, strani 96, 295 in 1446) pomen teh besed opredeljuje takole: (i) čast: občutek velike etične, moralne vrednosti; dostojanstvo, ponos; (ii) dobro ime: med ljudmi znano, ustaljeno pozitivno mnenje o kom; in (iii) ugled: zelo dobro mnenje, ki ga ima več ljudi o kom zaradi njegovih lastnosti, dejanj.

³ Povzeto po V. Bergant Rakočević, *Odškodnina za razžalitev časti in dobrega imena*, Pravna praksa, št. 15 (2010), Priloga, str. III.

⁴ A. Finžgar, *Osebnostne pravice*, Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Ljubljana 1985, str. 86, ki navaja, da je čast osebni občutek vrednosti, dobro ime ali ugled pa vrednost, ki jo ima prizadeti v družbi.

⁵ Podobno nemška teorija razlikuje med notranjo častjo, ki zajema odnos posameznika do samega sebe, njegovo samospoštovanje, in zunanjo častjo, ki jo razume kot posameznikov ugled oziroma kot njegovo vrednost v očeh drugih, kot njegovo dobro ime; glej M. Baston-Vogt, *Der sachliche Schutzbereich des zivilrechtlichen allgemeinen Persönlichkeitsrechts*, Mohr Siebeck, Tübingen 1997, str. 419.

⁶ Primerjaj 10. točko obrazložitve odločbe št. U-I-226/95.

⁷ Pravne osebe so po presoji Ustavnega sodišča lahko nosilke na primer ustavnih pravic do zasebne lastnine iz 33. člena Ustave, svobodne gospodarske pobude iz prvega odstavka 74. člena Ustave, svobode izražanja iz prvega odstavka 39. člena Ustave, splošne svobode ravnanja iz 35. člena Ustave, ustavnih procesnih jamstev, varstva zasebnosti iz 35. člena Ustave.

je v primerjavi s tistim, ki gre fizičnim osebam, prilagojeno naravi posameznega tipa pravne osebe. Takšno individualnosti pravne osebe prilagojeno ustavno varstvo pomeni, da bodo glede določenih ustavnih pravic pravne osebe deležne manjšega obsega varstva kot fizične osebe (na primer pri prostorski zasebnosti), glede nekaterih ustavnih pravic pa bo obseg varstva zanje enak kot za fizične osebe (na primer procesna jamstva).

10. Pravna oseba kot fiktivna, umetna tvorba pravnega reda že pojmovno nima čustev in sploh živega osebnega jedra, ki bi moglo dojeti lasten obstoj in občutiti njegovo vrednost. Zato, logično, pravnim osebam ne pripada pravno varstvo te –zanje potemtakem neobstoječe – notranje občutene osebnostne dimenzije, torej varstvo (subjektivne, notranje) časti. Iz istega razloga ustavne pravice pravnih oseb nimajo neposrednega sidrišča v pravici do osebnega dostojanstva iz 34. člena Ustave. Ta pravica pripada namreč le posamezniku kot človeškemu bitju, in sicer prav zato, ker je človek. Pravna oseba, torej tudi politična stranka, po naravi stvari ne more biti nosilka pravice do človeškega dostojanstva in zato tudi ne ustavne pravice do varstva (subjektivne, notranje) časti – torej do varstva občutenja oziroma zavedanja sebe kot vrednega bitja.

11. Drugo vprašanje pa je, ali iz 35. člena Ustave izhaja osebnostna pravica politične stranke do varstva njene vrednosti, izražene in zaznavne navzven, v očeh družbe oziroma javnosti. Z drugimi besedami, ali ima politična stranka ustavno pravico do ugleda oziroma dobrega imena (ali tudi objektivne, zunanje časti). Narava stvari tega varstva ne izključuje. Politična stranka je organizirano združenje posameznikov, katerega cilj je z oblikovanjem politične volje doseči uresničitev političnih ciljev.⁸ Ključno sredstvo njenega delovanja je prepričevanje javnosti, naj demokratično oblikovanje politične volje zaupa njej. Za udejanjanje poslanstva politične stranke in za njeno normalno delovanje je torej bistvenega pomena njena vrednost oziroma veljava v očeh družbe, v očeh javnosti. Če politične stranke sploh ne bi bile varovane pred neresničnimi (neutemeljenimi) oziroma slabovernimi trditvami, ki nedovoljeno razgrajujejo njihov ugled v javnosti, bi bilo njihovo delovanje znatno okrnjeno. Zato jim ni mogoče že v izhodišču odreči vsakršnega varstva pred negmotno prizadetostjo, ki bi bila posledica nedovoljenega posega v njihov ugled v družbi. Tudi za politično stranko iz 35. člena Ustave izhaja pravica do varstva ugleda.

12. Na splošno je stopnja varstva ustavnih pravic pravnih oseb lahko nižja kot pri fizičnih osebah, kajti prve so varovane zato, da bi se širilo in varovalo polje svobode posameznika.⁹ To poudarjeno velja za obseg ustavnega varstva politične stranke do ugleda. Varstvo osebnostne pravice do ugleda gre politični stranki v meri, kakršno terja njeno bistvo. Ker so ji zaupani vzvodi oblastne moči oziroma si za to prizadeva, sta že v samo njeno pojavnost vgrajeni javnost in transparentnost delovanja.¹⁰ Politična stranka

⁸ Glej 2. člen Zakona o političnih strankah (Uradni list RS, št. 100/05 – uradno prečiščeno besedilo in nasl. – v nadaljevanju ZPolS).

⁹ Primerjaj z 20. točko obrazložitve odločbe št. U-I-40/12.

¹⁰ Primerjaj 2. člen ZPolS, ki določa:

"Stranka deluje javno.

Javnost delovanja stranke se praviloma zagotavlja z obveščanjem javnosti o delovanju stranke. Finančno in materialno poslovanje stranke mora biti javno."

kot tvorba, katere namen je doseči in izvrševati oblast, mora biti podvržena nenehnemu kritičnemu nadzoru demokratične javnosti. Zato je pri tehtanju ustavnih vrednot, posebej v koliziji s svobodo izražanja, teža ugleda politične stranke ustrezno majhna. Ustavno sodišče ustaljeno poudarja, da je svoboda izražanja konstitutivni element svobodne demokratične pluralne družbe. Ena njenih najbolj temeljnih prvin je prav kritično preizpraševanje struktur državne moči, politične stranke pa so pomemben sestavni del teh struktur.

Tehtanje ustavne pravice do svobode izražanja in ustavne pravice do ugleda

13. V obravnavanem primeru gre torej za kolizijo dveh ustavnih pravic: pravice izdajateljice časopisa do svobode izražanja iz prvega odstavka 39. člena Ustave na eni strani in pravice pritožnice do ugleda, varovane s 35. členom Ustave, na drugi. Nobena od teh pravic ni absolutna in brezmejna. Vsaka od njiju je omejena s pravicami oziroma svoboščinami drugih (tretji odstavek 15. člena Ustave). Skladno z ustaljeno ustavnosodno presojo mora sodišče v primerih kolizije dveh ustavnih pravic izreči, kakšno naj bo glede na konkretne okoliščine posameznega primera njuno sobivanje. V primeru, kakršen je obravnavani, mora tako tehtati med težo, s katero sporna izjava krni ugled, in oviranostjo, ki jo za svobodo izražanja medija pomeni izrek javnega opravičila. Pri tem tehtanju mora sodišče ovrednotiti pomen in cilj vsake od kolidirajočih pravic. Ustavnosodna presoja in judikatura ESČP sta že izoblikovali številna merila, okoliščine oziroma vidike preizkusa, ki jih mora sodišče pri tovrstnem tehtanju upoštevati in se do njih opredeliti.

14. Skladno s tem Ustavno sodišče v postopku z ustavno pritožbo preizkuša, ali so sodišča pri sojenju opravila tehtanje pravic v koliziji, torej, ali niso ene od ustavnih pravic nemara izključila iz obravnavanja.¹¹ Če so tehtanje opravila, Ustavno sodišče preizkuša, ali so pri tem upoštevala ustavnopravno odločilne okoliščine oziroma merila, kakršna v svoji razvijajoči se praksi oblikujeta Ustavno sodišče in ESČP (na primer interes javnosti do seznanjenosti z informacijo;¹² kontekst izjave in tega, da je izjava odziv na predhodno ravnanje naslovnika izjave¹³). In tretjič, če tovrstnih meril oziroma ustavnopravno pomembnih okoliščin sodišča pri svoji presoji niso prezrla, Ustavno sodišče presoja tudi, ali so jih glede na pomen in cilj upoštevanih ustavnih pravic ustrezno ovrednotila.¹⁴ Tak preizkus mora Ustavno sodišče opraviti tudi v tem primeru.

¹¹ Glej na primer odločbo Ustavnega sodišča št. Up-345/01 z dne 5. 2. 2004, Uradni list RS, št. 16/04, in OdlUS XIII, 43.

¹² Glej 13. točko obrazložitve odločbe Ustavnega sodišča št. Up-444/09 z dne 12. 4. 2012, Uradni list RS, št. 35/12.

¹³ Glej 13. točko obrazložitve odločbe Ustavnega sodišča št. Up-584/12.

¹⁴ Tako je na primer Ustavno sodišče presodilo, da je sodišče uporabilo z vidika svobode izražanja prestrogo merilo presoje, ko je pomanjkljivost pri povzemanju izjave štelo za njeno izkrivitev in je zato izjavitelju pripisalo slabo vero (24. točka odločbe št. Up-1128/12).

15. Očitno je, da sodišče v izpodbijani sodbi pravice politične stranke do varstva ugleda ni spregledalo in je ni izločilo iz obravnavanja. Zavedalo se je soobstoja in kolizije obeh pravic ter opravilo tehtanje med njima. Prav tako je sodišče upoštevalo tiste za varovanje vsake od ustavnih pravic pomembne okoliščine oziroma merila, ki jih v svoji praksi oblikujeta Ustavno sodišče in ESČP. Ta so večinoma razberljiva iz stališč, s katerimi je Ustavno sodišče oziroma ESČP presojalo, ali so sodišča v koliziji kršila svobodo izražanja. Vendar, kot izrecno poudarja tudi ESČP,¹⁵ rezultat preizkusa odločitve sodišč o koliziji svobode izražanja in varstva ugleda v temelju ne bi smel biti odvisen od tega, ali je pritožnik tisti, ki zatrjuje kršitev pravice do svobode izražanja, ali tisti, ki zatrjuje kršitev pravice do varstva ugleda. V obravnavanem primeru je torej treba izhajati iz naslednjih ustavnopravno pomembnih izhodišč: (i) da je pritožnica pravna oseba in politična stranka ter kot takšna že po naravi stvari podvržena izjemno visoki stopnji upravičenega zanimanja javnosti in obsega kritike;¹⁶ (ii) da se sporni zapisi nanašajo na politično razpravo v splošnem interesu *par excellence*, namreč na vprašanje morebitne zlorabe politične stranke pri izvrševanju oblasti in njenega financiranja; (iii) varstvo ugleda – še posebno politične stranke – ne štiti pred predvidljivimi posledicami ravnanj njenih članov, kakršna so na primer nezakonita ali celo kazniva dejanja;¹⁷ naloga medijev je tudi poročanje o sumih nepravilnostih ter o postopkih v zvezi s tem; (iv) novinarji morajo delovati v dobri veri in na točni dejanski podlagi ter tako zagotavljati točne in zanesljive informacije v skladu z novinarsko etiko.¹⁸ Le izjemno malo je torej prostora za omejitev svobode izražanja, kadar gre za soočenje ugleda politične stranke s svobodo tiska in pravico javnosti do obveščenosti o tem, ali je bila stranka uporabljena za zlorabo oblasti. Vendar tudi politična stranka uživa varstvo pred neresničnimi (neutemeljenimi) in slabovernimi trditvami, če so te razdiralne za njen ugled v javnosti. Sodišče je v izpodbijani sodbi, uglaseno z navedenimi izhodišči Ustavnega sodišča in ESČP, v splošnem pripisalo velik pomen svobodi novinarskega izražanja in poudarilo visoko raven dopustnosti pisanja o vprašanih, ki so predmet političnega odločanja. Zapisalo je, da je dopustno posredovanje resničnih informacij v razpravah, ki tečejo o vprašanih v interesu javnosti, četudi te krnijo ugled udeležениh. V zvezi s tem je opozorilo na odgovornost novinarjev za posredovanje zanesljivih in natančnih informacij. Izhajalo je iz sprejemljivega izhodišča, da je treba upoštevati celovit, povprečen in osrednji pomen sporočila.

¹⁵ Na primer 87. točka obrazložitve sodbe ESČP v zadevi *Axel Springer AG proti Nemčiji* z dne 7. 2. 2012. Glej tudi C. Grabenwarter, nav. delo, str. 221.

¹⁶ Primerjaj s stališči ESČP, da je obseg sprejemljive kritike širši pri politikih, ki vsako besedo in dejanje neizogibno in vedoma izpostavijo natančni kontroli novinarjev in javnosti (sodba v zadevi *Lingens proti Avstriji* z dne 8. 7. 1986), še širše so te meje, ko gre za vlado (tako sodba *Castells proti Španiji* z dne 23. 4. 1992). Glej tudi P. van Dijk, F. van Hoof, A. van Rijn in L. Zwaak (ur.), *Theory and Practice of the European Convention on Human Rights*, 4. izdaja, Intersentia, Antwerpen – Oxford 2006, str. 797 in 798.

¹⁷ Glej na primer sodbo ESČP v zadevi *Axel Springer AG proti Nemčiji*, 83. točka obrazložitve.

¹⁸ Tako na primer sodba ESČP v zadevi *Axel Springer AG proti Nemčiji*, 93. točka obrazložitve. Podobno 12. točka obrazložitve odločbe št. Up-1391/07 z dne 10. 9. 2009 (Uradni list RS, št. 82/09, in OdlUS XVIII, 84).

16. Kot je poudarilo tudi sodišče, je merilo pri vrednotenju vsebine oziroma pomena sporočila nepristranska, razumna in povprečna javnost. Prav to ustavnopravno pomembno merilo povprečnega bralca je sodišče neustrezno ovrednotilo. Bistveno preširoko je namreč razložilo pomen, ki ga za povprečnega bralca nosi sporočilo, za katero je pritožnica zahtevala opravičilo. Z ovrednotenjem pomena, ki ga ima sporno sporočilo za povprečnega bralca, lahko sodišče zasnuje izhodišče presoje ustavnih pravic tako, da to učinkuje na tehtanje v škodo pravice do varstva ugleda. Za tak primer gre v obravnavani zadevi.

17. Pritožnica je trdila, da je toženka v članku z naslovom "Denar od Patrie ni končal pri Janezu Janši, temveč v njegovi stranki SDS" nedopustno posegla v njen ugled z naslednjimi zapisi: (i) "Denar iz Patrie ni končal pri Janezu Janši, temveč v njegovi stranki SDS"; (ii) "O tem imamo ogromno podatkov," je finski preiskovalec Kaj Erik Björqvist odločno odgovoril na naše vprašanje, ali v tem trenutku oziroma v tej fazi preiskave razpolaga z dovolj gradiva, da lahko z gotovostjo reče, da se je denar iz finskega nacionalnega podjetja Patria ob nakupu njegovih osemkolesnikov stekel v našo nekdanjo največjo koalicijsko stranko SDS. Resno in izrecno je odgovoril: 'Da.'; in (iii) "... (denimo, koliko denarja je Patria 'poslala' v SDS) ...". Utemeljevala je, da vsebuje članek (že v naslovu) neresnične trditve o dejstvih, kajti brez možnosti dvoma ji pripisuje nezakonito ravnanje – prejem podkupnine, ob tem pa edini v članku navedeni vir Björqvist zanika, da bi podal izjavo, kakršno mu pripisuje članek. Zato je pritožnica zahtevala "javno opravičilo za navedbo, da je denar iz Patrie končal pri njej".

18. Sodišče je, zgoščeno rečeno, presodilo, da je naslov "Denar iz Patrie ni končal pri Janezu Janši, temveč v njegovi stranki SDS" pomensko odprt in nima enoznačnega sporočila, zato ne more biti sam zase nedopusten. Njegov pomen je zato presojalo v kontekstu članka kot celote. Pri tem je prišlo do sklepa, da niti članek kot celota ne očita in ne sporoča, da je bilo storjeno nezakonito dejanje, pač pa sporoča le, da ima finska policija dovolj dokazov za tak sklep, kritična ocena je prepuščena bralcu. Obenem pa je presodilo, da v članku vsebovana navedba finskega preiskovalca, da imajo dovolj gradiva oziroma ogromno podatkov o tem, da je denar iz Patrie stekel k SDS, more pomeniti poseg v ugled, ker implicira nezakonito financiranje iz tujine in prejem denarne koristi kot odmeno za odločitev o nakupu. Ker je novinar predrugačil izjavo finskega policista, kajti slednji v resnici ni rekel, da imajo dovolj gradiva za tak sklep, ampak le, da "imajo ogromno podatkov, da je denar stekel v Slovenijo" in da je "pretok denarja k SDS ena glavnih smeri preiskave", je sodišče tak poseg ocenilo za nedopusten. Zapisalo je, da pripisana izjava povprečnega bralca napelje k sklepu, da je zbranih dovolj dokazov, da je SDS za sklenitev posla prejela denar. Zahtevano opravičilo pa je zavrnilo kot prestrogo sankcijo, ker da je naslov odprt in večpomenski, prav tako pa predmet pravde ni bila presoja, ali je denar res končal pri SDS, niti iz ugotovitev v pravdi ne izhaja, da ni med Patrio in SDS nobene povezave.

19. Strinjati se je mogoče, da za naslavljanje člankov veljajo določene publicistične zakonitosti, ki niso same zase nezdržljive s svobodo novinarskega izražanja.¹⁹ Ena takih je težnja po privabljanju bralcev z razumno mero pretiravanja in izzivanja, lahko bi rekli z razumno (še znosno) mero senzacionalizma.²⁰ Prav tako pomembna lastnost naslova članka v tisku je, da je njegov obseg po naravi stvari omejen. Vse to napeljuje k sklepu, da je treba naslov članka in njegovo vsebino presojati kot celoto.²¹ Po drugi strani pa te publicistične karakteristike ne pomenijo, da zato naslov nima domala nikakršnega pomena in da je njegovo besedilo z vidika celotnega članka (bolj ali manj) brez teže. Prav tako je treba imeti pred očmi, da naslov članka, če je, kot v obravnavanem primeru, objavljen na naslovni strani časopisa, doseže tudi tiste, ki publikacije ne kupijo in je ne preberejo popolnoma. Tudi naslov, na primer, objavljen na prvi strani, ki namiguje na za ugled škodljiva dejstva, za katera nato besedilo članka pokaže, da pačijo stvarnost, lahko presega sprejemljivo novinarsko tehniko.²²

20. Naslov spornega članka, objavljenega na prvi strani toženkega časopisa, se glasi: "Denar iz Patrie ni končal pri Janezu Janši, temveč v njegovi stranki SDS". Nadnaslovljen je z zapisom "Najnovejše razkritje v aferi Patria". V odebeljenem uvodu, prav tako objavljenem na naslovnici, so povzete (v resnici pomembno pomensko izkrivljene) izjave finskega preiskovalca, da policija razpolaga z dovolj gradiva, da lahko z gotovostjo reče, da je denar iz Patrie stekel k SDS, in da ima o tem ogromno podatkov. Zraven njih je objavljena fotografija finskega preiskovalca s pripisom "Denar je stekel. O tem imamo ogromno podatkov." Začetni del besedila članka na naslovni strani opisuje potek še nekončane preiskave na Finskem, izjavo anonimnih virov blizu pritožnice (ki naj bi se med drugim spraševali, od kod pritožnici naenkrat veliko denarja) in odgovor pritožnice na novinarjevo vprašanje, s katerim je ta zanikala prejem denarje iz tujine. Nadaljevanje članka na drugi strani časopisa povzema odgovor predsednika pritožnice, ki prav tako zanika prejem denarja iz Finske, razpravlja o povezanosti pritožnice s t. i. brezplačniki, v dveh izpostavljenih rubrikah pa opisuje podatke o poslovanju izdajateljev brezplačnikov (naslov te rubrike je "Progresija lani z 1,3 milijona evrov izgube") in navaja, da naj bi policija "proučevala" podjetje brata predsednika pritožnice. Čeprav nadaljevanje članka ne govori več le o finski preiskavi in čeprav vsebuje tudi stališča pritožničnih predstavnikov, ki zanikajo prejem denarja, je pomemben poudarek članka prav poročanje o ugotovitvah finskih preiskovalcev na prvi strani časopisa. Glavni preiskovalec je tako omenjen že v podnaslovu, njegova izjava v odebeljenem uvodu, članek vsebuje njegovo

¹⁹ Primerjaj stališče ESČP, da niti ESČP niti nacionalna sodišča ne morejo nadomestiti medijev pri odločitvi, katere tehnike bi novinarji morali uporabiti (na primer sodbi v zadevah *Bladet Tromsø in Stensaas proti Norveški* z dne 20. 5. 1999, 63. točka, in *Gutiérrez Suárez proti Španiji* z dne 1. 6. 2010, 36. točka).

²⁰ Podobno je stališče ESČP, da novinarska svoboda obsega tudi možnost uporabe določene mere pretiravanja ali celo provokacije (na primer sodbe v zadevah *Gutiérrez Suárez proti Španiji*, 36. točka, *Prager in Oberschlick proti Avstriji* z dne 26. 4. 1995, 38. točka, in *Bladet Tromsø in Stensaas proti Norveški*, 59. točka).

²¹ Primerjaj stališče iz 36. točke sodbe ESČP v zadevi *Gutiérrez Suárez proti Španiji*, da je treba naslov informacije in njeno vsebino brati skupaj, pri čemer se upošteva tako resnična narava dejstev kakor tudi pritegovanje pozornosti bralcev, ki ga želi doseči naslov.

²² Glej na primer sodbo ESČP v zadevi *Kania in Kittel proti Poljski* z dne 21. 6. 2011.

fotografijo s pripisom njegovih besed v dobesednem navedku. Zapis v naslovu članka, razumljen v povezavi s pravkar naštetim in še prav posebej s citatom finskega kriminalista, po presoji Ustavnega sodišča povprečnemu razumnemu bralcu sporoča, da je po oceni vodje kriminalistične preiskave dovolj dokazov za sklep, da je pritožnica od podjetja Patria prejela denar. Zapis (domnevno dobesedne) izjave predstavnika avtoritativnega organa ene od evropskih držav, namreč da ima dovolj gradiva za tak sklep in da ima o tem ogromno podatkov, ki se očitno odraža tudi v naslovu članka, povprečnemu razumnemu bralcu močno sugerira (ustvarja močan vtis), da tak sklep objektivno drži. S tem naslov v kombinaciji z opisanim prvim – poudarjenim delom članka z naslovne strani insinuira sporočilo, za katero je pritožnica zahtevala opravičilo, torej sporočilo, da je pritožnica prejela denar iz Patrie. Dejstvo, da nadaljnje besedilo članka z iste in z naslednje strani te sporočilnosti ne podpira, ne pomeni, da spornega insinuiranega sporočila ni ali da mu je zaradi nadaljevanja članka odvzeta vsakršna teža.²³ Zapis: "Denar od Patrie ni končal pri Janezu Janši, temveč v njegovi stranki SDS" v družbenem kontekstu "afere Patria", ki jo omenja tudi nadnaslov članka, za povprečnega bralca pomeni korupcijsko afero. Da more takšno sporočilo posegati v ugled pritožnice, ker implicira prejem denarne koristi kot odmeno za odločitev o sklenitvi posla z državo, pa tudi nezakonito financiranje iz tujine, izhaja tudi iz izpodbijane sodbe.²⁴

21. Da bi poleg tega, po presoji Ustavnega sodišča očitnega sporočila naslov (razumljen v kontekstu članka) vseboval še kak drug pomen, ki z vidika varstva ugleda pritožnice ne bi bil problematičen, sodišče ni konkretiziralo. Ustavno sodišče dopušča možnost, da je treba v primeru, ko ima izjava več mogočih pomenov in vsaj eden od njih ne posega v pravico do ugleda, praviloma nameniti prednost svobodi izražanja. Lahko bi se namreč izkazalo, da je za svobodo izražanja preveč zaviralno, če bi moral izjavitelj vnaprej premisliti vse hipotetično mogoče pomene besedila oziroma če bi se moral bati sankcij zaradi vseh hipotetičnih razlagalnih možnosti izjavljenega.²⁵ Vendar mora sodišče v takem primeru obrazložiti (vsaj en) drugačen pomen besedila in utemeljiti, zakaj ta z vidika varstva ugleda ni nedopusten. V obravnavanem primeru sodišče tega ni storilo. Pri vrednotenju pomena naslova in (s tem) sporočila, za katero je pritožnica zahtevala opravičilo, je ubralo pretirano širok in zato nesprejemljiv pristop. Opredelilo ga je namreč kot popolnoma odprtega in s tem pravzaprav razbremenjenega vsakršne sporočilne teže (prim. 27. točka obrazložitve izpodbijane sodbe). S tem je besedno zvezo iz naslova oddaljilo od njenega konteksta v družbi, namreč od razumevanja, da se nanaša na denar v zvezi z "afero Patria", to je afero, ki pomeni korupcijo.

²³ Primerjaj s sodbo ESČP v zadevi *Kania in Kittel proti Poljski*, s katero je ESČP med drugim presodilo, da so naslov in zapisi vprašanj na prvi strani časopisa presegli sprejemljivo novinarsko tehniko. Tudi v tistem primeru je nadaljevanje članka na tretji strani časopisa sicer odstopalo od sporne neresnične vsebine naslova in zapisov na prvi strani.

²⁴ Glej 15. točko obrazložitve izpodbijane sodbe.

²⁵ Primerjaj K. Wegner v: H.-P. Götting, C. Schertz, W. Seitz et al., *Handbuch des Persönlichkeitsrechts*, C. H. Beck, München 2008, str. 498, ki za nemški pravni prostor navaja, da lahko sodišče v primeru, ko je mogočih več razlag izjavljene vsebine, vzame za osnovo odločitve obsodbe vredni pomen le, če so drugi pomeni izločeni z vzdržnimi (*tragfähig*) razlogi.

22. Z neustreznim ovrednotenjem pomena, ki ga ima sporno sporočilo v naslovu članka za povprečnega bralca, je sodišče izhodišče presoje zasnovalo tako, da je to pri tehtanju ustavnih pravic učinkovalo v škodo pritožnične pravice do varstva ugleda iz 35. člena Ustave. S tem je kršilo 35. člen Ustave. Glede na to je Ustavno sodišče izpodbijano sodbo razveljavilo in zadevo vrnilo v novo odločanje. Zato se ni spuščalo v presojo drugih zatrjevanih kršitev človekovih pravic.

C.

23. Ustavno sodišče je sprejelo to odločbo na podlagi prvega odstavka 59. člena ZUstS v sestavi: predsednica dr. Jadranka Sovdat ter sodnice in sodniki dr. Mitja Deisinger, dr. Dunja Jadek Pensa, dr. Špelca Mežnar, dr. Ernest Petrič, Jasna Pogačar, Marko Šorli in Jan Zobec. Odločbo je sprejelo s sedmimi glasovi proti enemu. Proti je glasovala sodnica Mežnar, ki je dala odklonilno ločeno mnenje.

dr. Jadranka Sovdat
Predsednica